

*Нежиборець Дар'я Євгенівна,
магістрант,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Артем'єва Інга Олександрівна,
кандидат економічних наук, доцент,
кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ОПТИМІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ ЯК КЛЮЧОВИЙ МЕХАНІЗМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Циклічний розвиток економічних систем, наявність періодів стабільності та кризових ситуацій створює тиск на процеси формування, розподілу та використання державних фінансових ресурсів. В умовах нестабільної економіки виникає проблема забезпечення очікуваного розміру доходів для фінансування необхідних витрат, тому дефіцит раз у раз стає балансувальною статтею державного бюджету. Наявність дефіциту ще не дає остаточного уявлення про ефективність роботи економіки, адже нині він притаманний бюджетам більшості країн світу, в тому числі високорозвинених [1, с. 3]. В Україні постійний брак державних коштів і переважання позикових джерел фінансування призвели до збільшення державного боргу та негативно впливають на економічний розвиток країни, в тому числі через збільшення бюджетного дефіциту. Загалом бюджетний дефіцит генерує численні потенційно негативні наслідки, але не слід забувати, що розмір і швидкість зміни бюджетного дефіциту є показником ефективності економічної системи, яка потребує комплексного підходу до управління процесом балансування бюджету, що підтверджує актуальність дослідження цієї теми.

Проблемою дослідження бюджетного дефіциту займалися такі вчені як О. Футерко [1; 6], Н. Волошанюк, О. Мавдрик [3], Л. Яні, О. Зінченко [5], О. Колісник [7].

Державний бюджет – це система грошових відносин, яка виникає між державою, з одного боку, та підприємствами, фірмами, організаціями та населенням, з іншого, з метою формування та використання централізованого фонду грошових ресурсів для задоволення суспільних потреб [2, с. 3].

Бюджет є вирішальною і провідною ланкою фінансової системи, важливим економічним важелем держави, основним інструментом державної фінансової політики, який суттєво впливає на соціально-економічний стан країни. Оскільки бюджет є системою всеохоплюючих перерозподільних відносин, його формування і стан мають особливе значення для держави, кожної юридичної і фізичної особи та суспільства взагалі. Стан бюджету як фінансового плану відображає не тільки фінансовий стан держави, а й характеризує загальну фінансову ситуацію в країні [3, с. 3].

Сутність бюджетного дефіциту як економічного явища в науковій літературі часто трактують як об'єктивні економічні відносини, що виникають

між учасниками відтворювального процесу під час використання державою грошових коштів понад наявні доходи бюджету. Іншими словами, дефіцит виникає унаслідок незбалансованості бюджету, тобто нестачі грошових коштів для фінансування певного обсягу державних видатків. Тому велике значення для економіки країни є з'ясування причин його виникнення [4; 5, с. 4]. Розглядаючи бюджетний дефіцит у такому аспекті, слід зазначити, що його основною причиною є намагання використати коштів значно більше, ніж є фактичних доходів. З першого погляду, вирішити проблему дефіциту бюджету доволі легко – збільшити податкові або інші види доходів чи скоротити рівень видатків. Але на практиці все значно складніше – швидко збільшити податкове навантаження або недоцільно, або неможливо, а різко зменшити бюджетні видатки також неможливо, оскільки це не дозволить державі виконувати покладені на неї функції. Саме тому система дефіцитного фінансування потреб держави є звичайною практикою для більшості країн світу [4, с. 4]. Наприклад, у США державний бюджет був збалансований без дефіциту за останні півстоліття лише двічі (у 1969 і 1998 рр.), у Франції за останні 48 років державний бюджет був дефіцитним 32 рази, навіть у Німеччині, з її економічним і валютним «благополуччям», перевищення витрат над доходами спостерігається постійно [2, с. 3].

Досить снірним є питання розміру бюджетного дефіциту. Відповідно до Маастрихтської угоди його розмір не повинен перевищувати 3% ВВП, що часто висувається як одна з умов отримання кредитів. На тлі світової фінансової кризи спостерігалось різке падіння ВВП, тож розмір бюджетного дефіциту також повинен був істотно знизитись. Його фактичне зростання та проблеми покриття стали однією із причин секвестру бюджету в Україні у 2010 році. В цей самий період негативні симптоми спостерігались у більшості країн. Але підходи до управління бюджетним дефіцитом були різними. Наприклад, розмір бюджетного дефіциту за 2010 рік у Греції склав 10,5% ВВП, в Іспанії – 9,2% ВВП. Уряди цих країн змушені були обрати режим жорсткої економії та політику максимального скорочення бюджетного дефіциту з метою покращення економічної ситуації і зниження негативного впливу на інші країни Євросоюзу внаслідок існування однієї валюти та відносної спільності економік. Бюджетний дефіцит США за 2010 фінансовий рік склав близько 1,3 млрд. дол., або 8,9% ВВП. При цьому з метою відновлення економіки США використовувались різноманітні нільги та прямі вливання в економіку разом зі зниженням облікової ставки [6, с. 4].

Причини дефіциту бюджету пояснюються цілою низкою факторів:

- зниженням рівня суспільного виробництва;
- глибокою структурною й технологічною незбалансованістю виробництва, постійним виснаженням природних ресурсів, зниженням науково-технічного потенціалу;
- послабленням контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств, постійним зростанням цін, інфляцією;
- нераціональною зовнішньоекономічною діяльністю держави;

- великомасштабним оборотом «тіньового» капіталу;
- великими непродуктивними витратами, приписками, крадіжками, втратами виробленої продукції [2, с. 3];
- поступовим зростанням коштів для обслуговування державного боргу [6, с. 4].

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що дефіцит бюджету може виникати у будь-якій країні світу на будь-якому етапі її розвитку.

Основними напрямками оптимізації бюджетного дефіциту можуть бути:

- покращення бюджетного планування з метою підвищення точності прогнозів;
- спрощення податкового регулювання, адміністративних процедур та зниження податкового тиску на суб'єктів господарювання;
- зменшення частки тіньової економіки та розширення бази оподаткування;
- оптимізація структури бюджетних видатків та підвищений контроль за їх цільовим використанням та ефективністю бюджетних ресурсів;
- враховуючи те, що основним джерелом покриття дефіциту бюджету є позикові кошти, потребує оптимізації політика управління державним боргом в напрямку урівноваження внутрішніх та зовнішніх ресурсів та зменшення залежності від іноземних кредиторів [1, с. 4].

Бюджетний дефіцит – це особливе фінансове явище, яке необов'язково є чимось надзвичайним та негативним, але ігнорувати його не слід, адже ефективне управління бюджетним дефіцитом є одним із ключових факторів забезпечення макроекономічної стабільності в країні. Від характеру врегулювання цієї проблеми залежить бюджетна дієздатність країни, рівень і масштабність фінансування суспільних потреб, рівень сукупного попиту і безробіття, стабільність національної валюти і рівень інфляції, динаміка відсоткових ставок, інвестиційна насиченість економіки та ін. [7, с. 4]. Тому управління бюджетним дефіцитом має бути зорієнтовано на ефективність бюджетної, фіскальної та грошово-кредитної політики, а також не повинно базуватися на короткострокових поточних пріоритетах [3, с. 4]. Лише ефективне управління бюджетним дефіцитом є запорукою фінансової безпеки, зростання економіки, інвестиційної привабливості, фінансової стабільності, подолання безробіття, стимулювання ділової активності та пожвавлення загальної економічної кон'юнктури [7, с. 4].

Список використаних джерел

1. Футерко О. І. Оптимізація бюджетного дефіциту в умовах перехідної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12810419/finansii/metodi_optimizatsiyi_byudzhethnogo_defitsitu
2. Державний бюджет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_бюджет

3. Волошанюк Н. В. Дефіцит державного бюджету України та проблеми управління ним [Електронний ресурс] / Н. В. Волошанюк, О. О. Мавдрик. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/119.pdf>

4. Машко А. Дефіцит бюджету: сутність, причини виникнення та проблеми управління [Електронний ресурс] / А. Машко. – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12maitpu.pdf>

5. Янів Л. М. Проблеми дефіциту державного бюджету України і шляхи їх розв'язання [Електронний ресурс] / Л. М. Янів, О. А. Зінченко. – Режим доступу : <file:///C:/Users/User-PC/Downloads/95-1-227-1-10-20160708.pdf>

6. Футерко О. І. Бюджетний дефіцит і державний борг: динаміка та основні проблеми управління [Електронний ресурс] / О. І. Футерко. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/48015/11-Futerko.pdf?sequence=1>

7. Колісник О. Я. Бюджетний дефіцит: причини, економічні ефекти та особливості управління [Електронний ресурс] / О. Я. Колісник. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2014/7.pdf

Нестерець Наталія Володимирівна,

магістрант,

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник:

Момотюк Людмила Євгенівна,

доктор економічних наук,

професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Національна академія статистики, обліку та аудиту

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В умовах кризи та політичної нестабільності задовільне фінансування загальної середньої освіти здається неможливим, тому необхідним кроком України є удосконалення механізму бюджетного фінансування освіти та пошук альтернативних фінансових джерел.

Незважаючи на це, проблема об'єктивного визначення обсягів фінансування залишається актуальною, оскільки нормативний метод фінансування освіти створює передумови для раціонального використання коштів державного бюджету.

Законом України «Про освіту» передбачено, що «держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі не менше десяти відсотків національного доходу, а також валютні асигнування на основну діяльність» [1].

Щоб визначити ефективність фінансування освіти в Україні? слід навести дані за останні роки.

Видаткова частина державного бюджету України у 2016 році у порівнянні з 2015 роком була збільшена на 14,2%. Однак видатки Міністерству освіти і